

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УСИНОВИТЕЛІВ: ВПЛИВ СІМЕЙНОГО КЛІМАТУ НА АДАПТАЦІЮ ДИТИНИ

Чепіль Н. І., Хімчук Л. І.

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ)*

Повномасштабна війна, що спалахнула в Україні 24 лютого 2022 року, стала величезним викликом для всієї країни, в тому числі для системи соціальних послуг. Проблема сирітства не є новою для нашого суспільства, але, безумовно, була і є важливою, адже в усіх країнах світу існує така категорія населення, яка потребує особливої уваги – це діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування.

Згідно зі ст. 52 Конституції України утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Правовою основою реалізації цього конституційного положення є національне законодавство про соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що регулює відносини із надання матеріальної, соціальної та правової допомоги зазначеній категорії дітей та осіб з їх числа.

Сьогодні важливим питанням, пов'язаним із захистом прав і свобод дітей та молоді, насамперед дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, приділяється багато уваги як з боку держави, так і всього суспільства. Сучасна інтеграція України до Європейського Союзу вимагає високого рівня забезпечення соціального захисту дітей-сиріт. В Україні відбувається активний процес формування національного законодавства та механізмів щодо реалізації державної політики у сфері дитинства. Удосконалення системи усиновлення – одне з найважливіших завдань нашої держави й суспільства. Тут найбільше завдання соціальних сфер – сприяти адаптації дитини в новій сім'ї, створення позитивного психологічного клімату в сім'ї, умов розвитку дітей з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини, забезпеченню оптимальних умов життя дитини сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, та особи із їх числа та захисту їх прав. Соціальні фахівці здійснюють соціальне обслуговування дитини та сім'ї, соціальну опіку, є посередниками між усиновлювачами, які висловили таке бажання та державними структурами, на які покладено розв'язання питань життєзабезпечення дітей, і не є представником органів контролю.

У законі України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» (ст. 15) визначено, що «соціальний супровід

дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, та особи з їх числа здійснюється за спеціальним планом, який складається для кожної дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, та особи з їх числа і коригується раз на рік» [3]. Задоволення базових потреб дітей, котрі були усиновлені є першочерговим у здійсненні процесу усиновлення. Зміни потрібно починати не тільки на макрорівні, вносячи корективи в нинішнє законодавство у відповідність правам та потребам дитини, а й працюючи із батьками-усиновителями, на так званому макрорівні.

Проблеми соціально-психологічної підготовки майбутніх усиновителів та особливостей адаптації дитини до нової сім'ї стали предметом досліджень багатьох науковців Т. Бевз, Л. Волинець, В. Кузмінського та ін. [1, 2].

Метою статті є висвітлити особливості соціально-психологічної підготовки майбутніх усиновителів та актуалізувати роль позитивного сімейного клімату у процесі адаптації дитини до нової сім'ї. Подати рекомендації щодо підготовки усиновителів до усиновлення дитини, сформульовані в результаті проведених спостережень на базі Калуського міського центру соціальних служб.

Соціально-психологічний клімат сім'ї майбутніх усиновителів є важливим індикатором подолання дітьми стресу при переході з іншого середовища у сім'ю. Велику роль відіграє позитивна атмосфера сім'ї, що сприяє стабільності настрою, зниженню тривожності та агресивності в дітей, формує відчуття довіри та конструктивного розв'язання конфліктів.

На основі проведених спостережень за досвідом роботи провідних фахівців центру Калуського міського центру соціальних служб можна стверджувати, що підготовка майбутніх усиновителів до прийняття дитини та забезпечення її найкращих інтересів включає низку спеціально організованих заходів. Зокрема, для сприяння успішній адаптації дитини до нової сім'ї майбутні батьки проходять консультації з психологами та соціальними працівниками, відвідують спеціалізовані курси, а також беруть участь у зустрічах із подружніми парами, які мають позитивний досвід усиновлення. Така взаємодія стимулює мотивацію до усиновлення, а також сприяє емоційній та психологічній підготовці кандидатів до батьківства.

Також у центрі практикують проведення зустрічей із сім'ями, що мали труднощі з адаптацією дитини після її усиновлення. Такі зустрічі є ефективними, оскільки дають майбутнім усиновителям можливість дізнатися про потенційні проблеми, з якими вони можуть зіткнутися, а також зрозуміти, як ці проблеми можуть вплинути на емоційний стан і поведінку дитини. Завдяки обговоренню складних ситуацій з іншими батьками, майбутні усиновителі отримують

важливий досвід, який допоможе їм краще підготуватися до можливих викликів та сформуванню емпатії, терпіння, та навички конструктивного розв'язання конфліктів і забезпечення стабільного сімейного середовища.

Однією з позитивних форм підготовки майбутніх усиновителів є тренінгові заняття, оскільки вони надають можливість сім'ям усвідомити свою готовність до батьківства, активізують емоційно-дійові спонуки батьківства, що призводить надалі до перебудови структури мотиваційно-ціннісного ставлення до дитини, бачення перспектив її особистісного росту, а також впевненість у вдалому розвитку вже оновленої сім'ї, разом з усиновленою дитиною.

Підготовка батьків-усиновлювачів також здійснюється через організацію спеціалізованих очних навчальних курсів, що проводяться в обласних центрах соціальних служб.

У кожному регіональному центрі існує індивідуальний підхід до кількості проведення навчальних занять. Для майбутніх усиновителів існують чіткі правила щодо відвідування курсів підготовки. Пропуски занять можуть призвести до ануляції курсу, і, як зазначено в правилах, два пропуски є підставою для такого рішення. Це правило покликане забезпечити, щоб усі батьки, які проходять підготовку до усиновлення, отримали всю необхідну інформацію та навички для успішного виховання дітей. Таким чином, важливим є серйозне ставлення до вимог навчання, оскільки процес усиновлення вимагає підготовленості і відповідальності.

Кожне заняття присвячене певним ключовим темам, таким як травма, втрата, розвиток психічного стану дітей у складних умовах. У рамках курсу майбутні батьки виконують різноманітні домашні завдання, що включають перегляд тематичних фільмів, читання спеціалізованої літератури та її аналіз, що дозволяє глибше зрозуміти психологічні потреби дітей.

Основною метою даного навчання є підготовка усиновителів до можливих викликів, з якими вони можуть зіткнутися, і забезпечення їх здатності ефективно реагувати на емоційні, психологічні та поведінкові особливості дитини, що пережила складні життєві ситуації.

На основі проведених спостережень за досвідом роботи фахівців центру Калуського міського центру соціальних служб та тренінгової роботи з батьками-усиновителями сформульовано ряд методичних рекомендацій для батьків-усиновителів:

1. Приймайте кожного члена сім'ї.

Створення турботливої системи взаємин, що сприяє прийняттю кожного члена сім'ї, є ключовим для забезпечення емоційної підтримки та гармонійного розвитку. Потреба у прийнятті, особливо в

межах родини, є однією з основних психологічних потреб людини. Задоволення цієї потреби сприяє почуттю приналежності та емоційному благополуччю.

2. Надайте своїй родині статус «прагне до розвитку».

Допомагайте своїм дітям установлювати цілі й досягати їх.

Приділяйте сім'ї щодня не менше однієї години, розкривайте унікальність кожного члена сім'ї.

Поважайте й заохочуйте унікальність вашої дитини.

Активно помічайте, коли діти роблять щось правильно й добре.

Намагайтесь розпізнавати й не залишати без уваги добрі наміри дитини. Створіть удома атмосферу захищеності, миру та спокою. Діти розглядають вас і вашого чоловіка як надійний і безпечний тил

Приховуйте ваші суперечки від дітей, не дозволяйте використання словесних образ.

Намагайтесь негайно боротися з деструктивною поведінкою.

Дітям потрібен розмірений ритм життя, його відсутність їх засмучує.

Певний час прийому їжі, постійний час відходу до сну, виконання конкретного переліку домашніх обов'язків.

Несіть відповідальність за свій вибір і прийняті рішення.

Визнання власної відповідальності означає, що ви повинні бути готові поставити собі запитання, подібні таким:

Чи є певні типи поведінки або шкідливі звички, які мені треба викоринити?

Чи витрачаю я більше грошей, ніж можу собі дозволити, можливо, ставлячи під загрозу фінансове становище своєї родини?

Чи є в мене проблеми на роботі, викликані моїм ставленням, поведінкою або тим, що я поступився(лася) своїми принципами?

Чи дбаю я про своє здоров'я?

Чи ставлю я роботу у пріоритет над сім'єю?

Нехай ваші відповіді визначать, що вам необхідно змінити в першу чергу.

3. Створюйте значущі ритуали та традиції.

Плануйте змістовні урочистості. Дні народження, день батька, день матері та інші події – усе це можливості, щоби створити традиції або навіть ритуали.

Нехай ваші діти купують символічні подарунки або виготовляють їх власноруч.

Розповідайте сімейні історії. Створіть ритуали вітання та прощання.

4. Будьте активними у спілкуванні.

Найсуттєвіше з того, що ви можете дати своїм дітям, – це ваші здатність та вміння слухати й розмовляти.

Знайдіть час, щоб розмовляти під час поїздок у машині або у громадському транспорті, розмовляйте під час ігор.

Слухайте аудіозаписи (музику, виступи, аудіокниги й т.п.) зі своїми дітьми й діліться думками.

5. Вчіться долати кризи.

На жаль, у сімейному житті не виникає питання про те, чи станеться криза, – виникає лише питання, коли вона станеться. Виправляйте проблему, а не людину. Ніколи не нападайте на члена сім'ї, не звинувачуйте його у виниклій кризі. Коли ви засмучені з приводу дитини, виникає спокуса звинувачувати та критикувати її. Якщо ви це зробите, наступного разу, коли дитина потрапить у неприємності, вона буде вчитись усіляко приховувати свою діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевз Г. Прийомна сім'я: соціально-психологічні виміри : монографія. К. : Вид. Дім «Слово», 2010. 352 с.
2. Бевз Г. М., Кузьмінський В. О., Нескучаєва О. І. Прийомна сім'я: методика створення та соціального супроводу: наук.-метод. посіб. К.: Центр стратегічної підтримки. 2003.
3. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування». Частина п'ята статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 230-V від 05.10.2006 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text> (дата звернення 07.11.2024).
4. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім П 61 батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України: посіб. для практиків соціальної сфери / [Мельник Л.А. та ін.] ; за ред. Волинець Л. С. К. : ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. 72 с.

АНАЛІЗ ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СТОРІТЕЛІНГУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Шеплякова І. О., Маслова В. В.

*Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
iryna.shepliakova@hnpu.edu.ua, vlada260804@gmail.com*

В умовах інформаційного суспільства поширення в найрізноманітніших сферах людської діяльності (медіа, бізнесі, політиці, освіті, тощо) набуває сторітелінг. У визначеному контексті актуальним є аналіз досвіду використання методу сторітелінгу в практиці соціально-педагогічної роботи, зокрема з учнівською молоддю в закладах професійно-технічної освіти (надалі – ЗПТО).